

Bibliodrama over de grens

Dit artikel geeft een kort overzicht van wat er op het gebied van bibliodrama ‘over de grenzen’ van ons land gebeurt en zich aan het ontwikkelen is, in onder andere Duitsland, Zwitserland, Zweden, België en Hongarije.

Bibliodrama is volgens een van de grondleggers, Gerhard Marcel Martin, te omschrijven als een interactieproces tussen een bijbelse overlevering en een groep van twaalf tot zestien deelnemers onder leiding van een begeleider. Eigen ervaringen van deelnemers komen in contact met ervaringen van personages die in verhalen uit de Bijbel present worden gesteld.

In bibliodrama als interactie gaat het zowel over bewustwording van mogelijke irritaties, projecties en blokkades van deelnemers tegenover een bijbels verhaal, als om de ontdekking van een bevrijdend potentieel dat in deze teksten verborgen ligt. Het gaat in de interactie om een wederkerige uitleg van situaties en tradities (re-symbolisering van ervaring).

Kenmerkend

De basis voor ieder bibliodrama is lichamelijke en mentale inlijving en inleving. Daarbij kan een begeleider een eigen invalshoek kiezen: speelse en dramatische interacties, dieptepsychologische interventies, of pastoraal-pedagogische werkwijzen.

Ieder bibliodrama kent drie stappen:

- a. De lichamelijke en mentale voorbereiding op het lezen van en zich inleven in een religieuze tekst.
- b. De creatieve spel- en interactiefase (in de uiterlijke en innerlijke speelruimte door verbeelding).
- c. Het gesprek over zowel ontdekkingen in de tekst, de interacties met medespelers en de binnenwereld van iedere deelnemer.

Europese netwerken

Bibliodrama heeft in de twintigste eeuw internationaal drie stromingen voortgebracht, zoals beschreven in de inleiding van dit nummer van *Handelingen*. Ieder van de drie stromingen kent internationale verbindingen en vertakkingen. In de afgelopen vijfenveertig jaar zijn er diverse internationale netwerken ontstaan.

Er bestaat sinds 2004 een tijdschrift, *Text-raum*, waarin de drie stromingen, ook in mengvormen, aan bod komen. Dit gegeven wordt mede bepaald door de diverse opleidingen en achtergronden van de redactieleden. ▷

Bibliodrama als psychodrama

Sinds 1967 bestaat er – op basis van psychodrama, ontwikkeld door Jakob Levi Moreno (1889-1974) en twee van zijn leerlingen: Dean Elefthery en Doreen Madden-Elefthery – een werkverband van Europese psychodrama-begeleiders, ontstaan door het baanbrekende werk van de Belgische kinderpsychiater Pierre Fontaine. In 2008 organiseerde het werkverband een conferentie in Nederland, waar ook Jan Lap en Marjorie Lap-Streur workshops gaven over respectievelijk 'psychodrama in een pastorale context' en 'bibliodrama met kinderen'.

In de Verenigde Staten en vanaf 1998 ook in Duitsland, is het werk van de psychodramatist Peter Pitzele een motor gebleken voor moderne vormen van bibliodrama. Pitzele werkt met grote groepen in zowel joodse als christelijke gemeenschappen. Met zijn manier van werken kun je op grote manifestaties als ook tijdens vieringen in kerk of synagoge aan de slag. Zijn werkwijze is sterk verbonden met de belangrijke rol van de *director*. Hij antwoordt sensitief op vragen die een groep aan een tekst stelt. Hij interviewt spelers om ze in hun rol te brengen, en hij is een uitdager die er zorg voor draagt dat het verhaal vorm en diepte krijgt in de interactie. In de redactie van het genoemde *Textraum* zitten mensen met een achtergrond in psychodrama, bijvoorbeeld Giuseppe Bertgana SJ uit Italië, Krystyna Sztuka uit Tsjechië en Peter Varga uit Hongarije.

< 'Me not', Rinke Nijburg

Bibliodrama als pastoraat

De benadering van Derksen/Andriessen en Nolet is als *Bibliodrama als Seelsorge* in Duitsland en Zwitserland terechtgekomen. Van 1988 tot 2002 zijn in Duitsland aan het theologisch-pastorale instituut in Mainz zeven opleidingen van twee tot tweeënhalf jaar inclusief supervisie verzorgd. Van 1995 tot 2008 vier opleidingen in het bisdom Münster, en van 2000 tot op heden zes opleidingen in Propstei Wislikofen.

Beide bovenstaande stromingen hebben een overlap aan ervaring, werkwijzen en kunde, die

**De basis voor
ieder bibliodrama is
mentale inlijving en inleving**

in het project *Bibliodrama und Ignatiaanse Exerzitien in europäischen Lehrprozessen* (www.ebed-in.eu) samen-

men. In dit project komen twee manieren om een tekst uit de Bijbel te verstaan bij elkaar: een groep speelt een verhaal om de boodschap te leren verstaan; tegelijkertijd beluistert de enkeling via Ignatiaanse oefeningen bijbelse scènes.

Bibliodrama als zingeving

Het Europees Bibliodrama Netwerk (EBN) is in 1988 ontstaan onder auspiciën van de Europese Unie (www.bibliodrama-ebn.eu). Het EBN organiseert jaarlijks een conferentie. Deelnemers uit diverse landen met gevarieerde beroepen, ervaring en kunde ontmoeten elkaar al zesentwintig jaar. Heel uiteenlopende bibliodrama-vormen worden ingezet om een thema uit te werken. Werkwijzen uit alle drie de stromingen komen er aan bod. De speelruimte voor lichaamswerk, drama en spelvormen is in dit netwerk groot. Het grensvlak met theater ►

en performance wordt in deze conferenties ook opgezocht.

In september 2014 woonde Jes Bouwen uit Vlaanderen de jaarlijkse bijeenkomst in Aland bij. Er waren vijftig deelnemers uit negen verschillende landen. Vier dagen lang werden de deelnemers meegenomen in Psalm 139 met een grote diversiteit aan werkvormen.

*‘If I take the wings of the morning
and dwell in the uttermost parts of the sea,
even there your hand shall lead me,
and your right hand shall hold me ...’*

De psalm klonk die dagen in zoveel verschillende talen op een eiland ... dat alleen al bracht een inspirerende dynamiek op gang.

Sinds de jaren negentig stroomt bibliodrama ook door het Vlaamse landschap. Het waren Jean Agten en Karel Vanspringel die er het ‘Bijbelwoord in drama’ tot leven brachten. Ze haalden hun inspiratie in Nederland. De beweging groeide. De opleiding, ondersteund door het Centrum voor Christelijk Vormingswerk van het bisdom, verhuisde naar Antwerpen. In 2012 werd de nieuwe vereniging ‘Bibliodrama tussen Hemel en Aarde’ geboren.

In Nederland bestaat bibliodrama al sinds de jaren vijftig. Ds. Henk Aalbers, werkend op vormingscentrum Oud Poelgeest, deed toen samen met bijvoorbeeld Eberhard Bethge uit de Bundesrepubliek Deutschland bibliodrama. In 2014

is het Centrum voor Bibliodrama opgericht om pastores uit alle kerken in staat te stellen professioneel groepen te begeleiden.

Trends

Er zijn volgens Martin en anderen de laatste jaren een aantal trends waar te nemen.

Bibliolog speelt naast bibliodrama in Duitsland een steeds grotere rol, onder andere op de Kirchentag. *Bibliolog* is een vereenvoudigde vorm voor grote groepen om in contact te treden met een bijbelse tekst.

In Vlaanderen, de Scandinavische landen en Duitsland is men op dit moment volop bezig nieuwe wegen te ontwikkelen voor bibliodrama in vieringen, onderwijs, zorg en bijzonder pastoraat (onder andere in de gevangenis).

Bibliodrama vindt meer en meer plaats als een vorm van interreligieuze dialoog. Zowel in de dialoog tussen joden en christenen, de dialoog met moslims en de dialoog met boeddhisten.

Er is een nieuw netwerk aan het ontstaan voor professionals die met bibliodrama in onderwijs en volwasseneneducatie bezig zijn (www.bibliodramatic.net). De focus ligt daarbij op het gebruik van bibliodrama als voertuig voor het versterken van onderling begrip en van dialoog.

Er worden ook nieuwe initiatieven genomen op het terrein van spelpedagogiek en theater, in verschillende landen. In Duitsland onder de titel *Playing Arts*.

Alles wijst erop dat bibliodrama in het komende decennium zal verschijnen onder andere namen, op die plekken in Europa waar mensen zoeken naar zingeving en spirituele bezieling. <

Met dank aan Jes Bouwen, Antwerpen.

Literatuur

- Martin, G.M. (2011-3). *Sachbuch Bibliodrama*. Berlin: EB Verlag.
- Fontaine, P. (ed.) (2008). *Psychodrama. Studies & Applications*. Leuven.
- Pitzele, P. (1998). *Scripture Windows. Toward a Practice of Bibliodrama*. Los Angeles: Tora Aura Productions.
- Frick, E. & Fühles, M. (2009). *Schöpferisch im Spiel vor Gott*. Würzburg: Echter Verlag. Vgl. Renk, L. (1998). ‘Wir nehmen einander wahr’. Impulse eines interreligiösen Bibliodramas, in: *Schlangenbrut* 62, 40-42.
- Buland, R. (1999). Playing Arts, in: Chr. Riemer/B. Sturzenhecker (Hg.), *Das Eigene entfalten. Anregungen zur ästhetischen Bildung*. Gelnhausen, 187-195.
- Agten, J., e.a. (2007). *Bibliodrama begeleiden. Wegwijzers voor de praktijk*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Hogerzeil, C. & Berg, B. van den (1996). *Verhalen in beweging. Werkboek voor bibliodrama*. Zoetermeer: Meinema.

Websites

- www.ebed-in.eu
- www.bibliodrama-ebn.eu
- www.bibliodramatic.net

Bas (dr. B.W.P.) van den Berg is narratief theoloog, religiewetenschapper en verhalenverteller; lector dynamische identiteitsontwikkeling bij de Marnix Academie; docent Jodendom bij Stichting Pardes en bij Stichting LEV; docent spel en drama bij Stichting De Zevende Hemel.